

Streszczenie

Kompetencje metaforyczne stanowią umiejętność rozumienia i wytwarzania tekstów sformułowanych w języku przenośnym (Littlemore, 2001). Kierują one myśleniem, spostrzeganiem i postępowaniem oraz wpływają na sposób, w jaki używa się form języka figuratywnego np. metafor, przysłów i związków frazeologicznych na poziomie rozpoznawania, rozumienia i interpretacji. Są również nieodzownym elementem komunikacji, nośnikiem wartości, norm, wzorców zachowań (Lakoff, Johnson, 2010). Ich specyfika powoduje, że zarówno w życiu codziennym, jak i w procesie edukacji są one powszechnie używane. Większość teorii dotyczących rozumienia wyrażen językowych przekazywanych w postaci figuratywnej opiera się na przekonaniu, że język dosłowny jest odzwierciedleniem myśli i świata zewnętrznego, a język figuratywny niesie ogólne, retoryczne przesłania. Do kształtowania umiejętności posługiwania się językiem metaforycznym przyczynia się edukacja, tworząca podstawy zasobu frazeologicznego ucznia, które rozwijają się i wzbogacają.

Analiza badań polskich i zagranicznych dotyczących właściwości języka osób z dysleksją wykazała duży zakres ich problemów językowych (Krasowicz-Kupis, 2009; Wrońska, 2005; Borkowska, 1998; Osza, 1998). Oprócz deficytów fonologicznego aspektu języka, u dzieci z dysleksją występują także deficyty w zakresie formy językowej wypowiedzi oraz deficyty na poziomie semantycznym i pragmatycznym. Można zatem przypuszczać, że będą one miały obniżone kompetencje metaforyczne.

Czynnikiem wpływającym na sprawne posługiwanie się formami języka figuratywnego mogą być również osiągnięcia szkolne młodzieży, które determinują uczniów do opanowania kompetencji języka metaforycznego.

Podjęto próbę określenia zależności między kompetencjami metaforycznymi a osiągnięciami szkolnymi młodzieży z rozpoznaną dysleksją rozwojową. Celem było również określenie poziomu kompetencji metaforycznych badanych w zakresie rozpoznawania, rozumienia i interpretacji przysłów oraz związków frazeologicznych.

Badaniami objęto młodzież w wieku 13-16 lat uczęszczającą do szkół gimnazjalnych w Lublinie. Dobór szkół był losowy. Grupę badawczą stanowiło 250 osób, w tym 125 dziewcząt i 125 chłopców klas gimnazjalnych z dysleksją rozwojową. W celu określenia zależności między kompetencjami metaforycznymi a osiągnięciami szkolnymi badanej młodzieży posłużono się autorskim kwestionariuszem *Próby Rozumienia Metafor-PRM*. Założenia teoretyczne przyjęte przy konstrukcji narzędzia nawiązywały do modelu

umiejętności figuratywnych R. W. Gibbisa (1994). Oceniano także zasób słownictwa badanych uczniów przy pomocy *Testu Językowego Leksykon* A. Jurkowskiego (1997). Uogólnione poczucie własnej skuteczności jako współzmienna zostało zmierzone za pomocą *Skali Kompetencji Osobistych- KompOs* J. Juczyńskiego (1999). Badano zależności między następującymi współzmiennymi (Francuz, Mackiewicz, 2005; Brzeziński, 2004): a) kompetencjami metaforycznymi, b) osiągnięciami szkolnymi, c) zasobem słownictwa, d) poczuciem własnej skuteczności.

Wyniki badań ukazały słabe korelacje dodatnie istotne statystycznie między kompetencjami metaforycznymi a osiągnięciami szkolnymi z niektórych przedmiotów ścisłych, językowych i humanistycznych badanej młodzieży z dysleksją rozwojową. Zależności między kompetencjami metaforycznymi a zasobem słownictwa badanych uczniów oraz poczuciem ich własnej skuteczności okazały się silne i dodatnie istotne statystycznie. Analiza ilościowa i jakościowa uzyskanych rezultatów pozwoliła na opracowanie struktury kompetencji metaforycznych ucznia z dysleksją rozwojową, a także na stworzenie jego profilu umiejętności posługiwania się językiem figuratywnym.

Słowa kluczowe: kompetencje metaforyczne, język figuratywny, rozpoznawanie, rozumienie, interpretacja, dysleksja rozwojowa, osiągnięcia szkolne, młodzież.

Justyna Sela-Suszyńska